

Asia: VN/24182/2023

Eläinsuojelurikosten rangaistukset ja eläintenpitokielto - Arviomuistio

Näkemyksenne eläintenpitokiellon käytön lisäämisestä ja kiellon keston pidentämisestä?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Pidämme hyvänä muistion ajatusta siitä, että "törkeään eläinsuojelurikokseen syyllistynyt henkilö olisi aina määrättävä eläintenpitokieltoon ilman nykyisen kaltaista poikkeusmahdollisuutta. Perusmuotoiseen eläinsuojelurikokseen syyllistynyt henkilö olisi puolestaan määrättävä eläintenpitokieltoon, jollei kiellon määräämättä jättämiselle ole erityisen painavia syitä."

Ja, "että kiellon määräämättä jättäminen olisi perusmuotoiseen eläinsuojelurikokseen syyllistymisen tilanteissa poikkeus, joka tulisi erikseen perustella."

Arviomuistiossa todetaan, että eläinsuojelurikoksista – sekä perusmuotoisista että törkeistä – tuomitaan useimmiten sakkoihin tai joidenkin kuukausien mittaiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Ehdottomia vankeusrangaistuksia tuomitaan vain vähän.

Lisäksi eläinsuojelurikosten rangaistukset painottuivat arviomuistion mukaan rangaistusasteikon alapäähän, vaikka eläimelle olisi näytetty aiheutuneen suurta tai pitkäkestoista kärsimystä, ja vaikka eläin olisi rikoksentekijän menettelyn johdosta kuollut tai jouduttu eläinsuojelullisista syistä lopettamaan. Rangaistukset ovat siis tekoihin nähden vähäisiä, eikä niillä estetä eläimelle kärsimystä aiheuttavan toiminnan jatkumista tulevaisuudessa, minkä vuoksi eläintenpitokiellolla ja sen pituudella olisi erittäin tärkeä merkitys turvaamistoimena. Tämän toteutuminen käytännössä edellyttää eläintenpitokiellon käytön lisäämistä ja kiellon keston pidentämistä. Arviomuistion mukaan eläintenpitokielto määrätään nyt vain noin 50–60 prosentissa tapauksista, joissa vastaajan syyksi on luettu eläinsuojelurikos. Pysyviä eläintenpitokieltoja määrätään tilastojen mukaan vain vähän.

Lakivaliokunta (LaVM 3/1998 vp) on katsonut, että silloin kun henkilön näytetään syyllistyneen eläinsuojelurikokseen, selkeänä pääsääntönä pitää olla henkilön tuomitseminen menettämään oikeutensa pitää eläintä. Korkein oikeus on todennut, että perusmuotoista eläinsuojelurikosta voidaan tyypillisesti pitää sellaisena, että se itsessään osoittaa soveltumattomuutta tai kykenemättömyyttä huolehtia eläinten hyvinvoinnista (KKO 2024:78). Kuitenkaan arviomuistion mukaan isossa osassa tapauksista eläinsuojelurikokseen syyllistynyttä henkilöä ei tällä hetkellä määrätä eläintenpitokieltoon. Jotta eläintenpitokielto toteutuisi käytännössä perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksesta tuomitun kohdalla, on lainsäädäntöä tärkeää tarkentaa niin, että perusmuotoiseen eläinsuojelurikokseen syyllistynyt henkilö olisi määrättävä eläintenpitokieltoon, jollei kiellon määräämättä jättämiselle ole erityisen painavia syitä.

Jos perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksen yhteydessä jätetään määräämättä eläintenpitokieltoon, tulisi perusteluina olla vain erityisen painavat ja merkittävät syyt. Perusteluissa olisi otettava huomioon, ettei kiellon määräämättä jättäminen saisi vaarantaa eläintenpitokiellon tarkoitusta eli eläinten hyvinvoinnin turvaamista. Tämä edellyttää esimerkiksi, että eläinten hyvinvointilainsäädännön rikkomiseen on syyllistytty korkeintaan kerran, puutteet on korjattu määrääjässä eikä uusia puutteita ole viranomaisen tarkastuksilla enää havaittu.

Törkeään eläinsuojelurikokseen tuomitun kohdalla eläintenpitokielto tulisi aina määrätä pysyväksi ja koskemaan kaikkia eläinlajeja. Arviomuistion mukaan törkeässä eläinsuojelurikossäännöksessä tarkoitetut teot ovat laadultaan erittäin törkeitä ja osoittavat tekijässään yleensä vakavaa piittaamattomuutta eläimen hyvinvoinnista.

Eläintenpitokielto voi koskea kaikkia eläimiä tai vain tiettyä lajia. Nähdäksemme eläintenpitokiellon tulisi lähtökohtaisesti koskea kaikkia eläimiä. Poikkeus tähän tulisi erikseen perustella eläinten hyvinvoinnin kannalta tarpeelliseksi. Törkeän eläinsuojelurikoksen kohdalla eläintenpitokiellon tulisi poikkeuksetta koskea kaikkia eläinlajeja.

Vaikka teko olisi kohdistunut vain yhteen eläinlajiin, on henkilöä pidettävä kykenemättömänä tai soveltumattomana huolehtimaan muistakin eläinlajeista. Eläintenpitokieltoon tuomitulle jäävien eläinten turvallisuus ja hyvinvointi tulisi huomioida vahvasti, sillä niiden asema on erittäin haavoittuva ja riskialtis.

Pidämme myös tärkeänä muistion ehdotusta pidentää eläintenpitokieltojen vähimmäiskestoja. Eläintenpitokielto on turvaamistoimi, jolla ennaltaehkäistään eläimelle aiheutuvaa kärsimystä.

Laissa säädettyä eläintenpitokiellon vähimmäiskestoja (1 vuosi) on pidettävä verrattain lyhyenä.

Eläintenpitokiellon määräämisen taustalla on aina kysymys siitä, onko henkilö soveltumaton tai kykenemätön vastaamaan eläimen hyvinvoinnista - olkoonkin, että vain eläinsuojelurikkomuksen ja eläinkuljetusrikkomuksen kohdalla nämä seikat on säädetty erityisiksi edellytyksiksi eläintenpitokieltoon määräämiseksi.

Eläinten kaltoinkohteluun syylistyvällä henkilöillä on usein ongelmia elämänhallintansa kanssa. Elämänhallinnan ongelmiin voivat olla osallisina vakavat sosioekonomiset ongelmat, päihteet ja terveysongelmat (usein mielenterveysongelmat), muutamia mainitaksemme. Kyseisen kaltaiset ongelmat ovat usein pitkäkestoisia ja ottavat aikaa korjaantuakseen. Tässä valossa vuoden mittainen eläintenpitokielto näyttää hyvin lyhyeltä.

Eläintenpitokiellojen tulee olla riittävän pitkiä, jotta turvaamistoimi täyttää tarkoituksensa edes jollain tasolla. Nähdäksemme eläintenpitokiellojen minimikesto tulisi perusmuotoisen eläinsuojelurikoksen kohdalla olla vähintään 5 vuotta ja törkeän eläinsuojelurikoksen kohdalla eläintenpitokiellon tulisi aina olla pysyvä.

Pysyvä eläintenpitokielto tulisi mielestämme määrätä aina myös, jos kieltoon määrättävälle on aiemmin tuomittu määräaikainen eläintenpitokielto. Lisäksi pysyvään eläintenpitokieltoon tulisi pystyä määräämään, jos henkilöä on terveydellisistä tai muista syistä pidettävä pysyvästi kykenemättömänä tai soveltumattomana omistamaan, pitämään tai hoitamaan eläimiä taikka muuten, kuten ikänsä puolesta, kyvytön vastaamaan niiden hyvinvoinnista.

Näkemyksenne eläintenpitokiellon rikkomisesta säädetyn rangaistusasteikon muuttamisesta?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Pidämme tärkeänä muistion ehdotusta muuttaa eläintenpitokiellon rikkomisen rangaistusasteikkoa siten, että siitä voi seurata vankeusrangaistus. Tämä parantaisi rikosoikeudellisen vastuun toteutumista, järjestelmän uskottavuutta ja ennen kaikkea mahdollistaisi eläintenpitokiellojen valvonnan.

Tällä hetkellä kiellon valvonta ilman epäilyä hyvinvointisäännösten rikkomisesta on mahdollista vain muualla kuin kotirauhan piirissä, sillä epäily kiellon rikkomisesta ei riitä perusteeksi kiellon valvonnalle niin kauan kun eläintenpitokiellon rikkomisen täyttää vain sakolla rangaistavan eläinsuojelurikkomuksen tunnusmerkistön. Tämän vuoksi on olennaista muuttaa eläintenpitokiellon rangaistusasteikkoa vankeusuhkaiseksi.

Edellä mainituille toimenpiteille mahdolliset vaihtoehtoiset keinot?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Näemme edellä mainitut tärkeinä, painavina ja tarpeellisina uudistuksina.

Jos törkeästä eläinsuojelurikoksesta seuraavaa eläintenpitokieltoa ei jostain syystä päädytä määräämään poikkeuksetta pysyväksi, on eläintenpitokiellon vähimmäispituuden porrastaminen tekemuodon mukaan silti tärkeää.

Samanaikaisesti pidämme tärkeänä muiden keinojen kuten virkaeläinlääkäreiden, klinisten eläinlääkäreiden, poliisin ja sosiaaliviranomaisten välisen yhteistyön tehostamista, jotta pitkittyneisiin tilanteisiin voitaisiin reagoida mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mieluiten ennakoiden.

Ehdotamme lisäksi seuraavia keinoja, jotta rangaistukset olisivat jatkossa oikeasuhtaisempia ja eläintenpitokieltoja voitaisiin määrätä tehokkaammin:

- Tuomioistuimen tulisi voida ja sen myös pitäisi määrätä eläintenpitokielto omasta aloitteestaan, riippumatta syyttäjän vaatimuksesta tai sen sisällöstä.
- Erikoistumiskoulutus pakolliseksi tuomareille, jotka käsittelevät eläinsuojeluasioita.
- Syyttäjille ja tuomioistuimille lisäkoulutusta eläinsuojeluasioista.
- Käynnistetään ministeriöiden yhteinen kehityshanke, joka parantaa eläinsuojelurikosten käsittelyä läpi koko prosessin, eli valvontakäynnistä esitutkintaan ja aina tuomioistuimiin asti. Hankkeen tavoitteena olisi myös yhtenäistää eläimen kärsimyksen ja sen tarpeettomuuden määrittelyä rikosprosesseissa.

Muita huomioita

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Huomiona Arviomuistion kappaleesta 1.1.3 Lievä eläinsuojelurikos:

Rikoslain lievää eläinsuojelurikosta koskevasta termistöstä tulisi poistaa sana tuska, jotta termistö olisi yhdenmukainen. Lievän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöön maininta tuskan aiheuttamisesta lienee jäänyt epähuomiossa eläinsuojelulainsäädäntöä uudistettaessa, vaikka siitä on tuolloin eläinten hyvinvointilain lausuntokierroksella huomautettu. Vaikka asialla ei olekaan merkitystä rangaistavuuteen, virhe olisi tarpeen korjata. Asialla on vaikutusta eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen esitutkintaan siksi, että tunnusmerkistötekijöiden muuttuminen lievässä tekemuodossa voi suotta sekoittaa pohdittaessa eläimiin kohdistuvien rikosten eriasteisia tunnusmerkistötekijöitä. Epäselvyys luo turhaan haastetta prosessille etenkin, kun eläinsuojelurikoksiin liittyy muitakin erityispiirteitä, joiden vuoksi eläimiin kohdistuvien rikosten käsittely eroaa monista muista rikoksista luoden haasteita rikosoikeudellisen vastuun toteutumiselle 1. ”Useat tutkimukset osoittavat, että eläimiin kohdistuvista rikoksista määrätään suhteettoman paljon lieviä rangaistuksia”¹. Täten olisi hyvä poistaa lainsäädännöstä virheet, jotka voivat mutkistaa rikosprosesseja entisestään.

Eläinlääkärin rooli kärsimyksen ja kivun arvioijana on prosessissa ensiarvoisen tärkeää, sillä rikosoikeudellisen vastuun toteutuminen edellyttää, että lain rikkomisen lisäksi eläimen kohtelu on ollut julmaa tai aiheuttanut eläimelle tarpeetonta kärsimystä tai kipua, jotta eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön toteutuu. Asian huomioiminen eläinlääkäreiden koulutuksessa ja valvontaeläinlääkärien ohjaamisessa on siksi erittäin olennaista. Eläinlääkäreiden laadukas koulutus valvontaviranomaisena toimimisena on tärkeää myös siksi, että eläinlääkäreillä olisi esimerkiksi mahdollisuus vaikuttaa poliisin suorittaman esitutkinnan laatuun ottamalla tarkastuspöytäkirjoja laatiessaan huomioon myös ne seikat, joita poliisi esitutkinnassa selvittää, kuten eläinten hyvinvoinnin laiminlyönnistä saadun taloudellisen hyödyn.

Kaikki rikosprosessin osat esitutkinnasta syyteharkintaan ja sen myötä tuomioistuimiin asti tarvitsisivat riittävän suuren juttumassan, jotta niillä olisi riittävä perspektiivi arvioida eri tekojen moitittavuutta suhteessa toisiinsa. Tämän vuoksi virkaeläinlääkäreiden ilmoitusvelvollisuuden ja poliisin kirjaamisvelvollisuuden huolellinen noudattaminen olisi merkittävää.

Markkola Pihla
SEY Suomen eläinsuojelu - asiantuntijatyön päällikkö